

Gayrimüslimlere özgürlük bağlamında Bediüzzaman'ın demokrasi anlayışı

Musa Kazım Yılmaz

[Prof. Dr., Harran Üniversitesi, İlahiyat Fak.]

GİRİŞ

Kuşkusuz, bir ayağı aksak olsa bile, Batı âleminin bugüne kadar bulabil-
diği en güzel idare etme şekli, hukukun üstünlüğünü ve insan haklarına saygıyı
esas alan demokrasidir. Batı dünyasının ideologları, buldukları bu idare şekli-
nin mükemmelliğini ve bundan daha iyi bir idare şeklinin bulunmadığını, her
ortamda kıskançlıkla savunmuşlardır. Batılılar bununla da kalmayarak, yaklaşık
yüz elli yıldan beri, insan hakları ve özgürlükler konusunda kendilerinin önün-
de olan İslam dünyasına karşı adeta demokrasi ve insan hakları tezi ile meydan
okumaya başlamışlardır. İslam âlimleri ise, salt bilimi ve pragmatizmi esas alan,
fakat nefis muhasebesini ve öldükten sonra dirilmeyi göz ardı eden demokrasi
rejimini bugüne kadar hep ihtiyatla karşıladılar. İslam âlimlerinin bu konudaki
endişeleri, manevi ve ahlakî boyuttan uzak olan çağdaş demokrasiler hakkında
daha da artmıştır. Çünkü İslam'ın kabul ettiği genel ahlak kurallarına aykırı
bile olsa, bir ülke halkının çoğunluğu tarafından benimsenen birçok hareket,
zamanla demokratik düzen tarafından meşru kabul edilmiş ve bu hareketleri
gayri ahlaki bulan kesimler demokrasi düşmanı ilan edilmişlerdir. Başka bir
deyimle, demokrasi ile idare edilen Batı ülkelerinde, genel ahlak kurallarına
aykırı olan bazı hususlar (kürtaj ve ötenazi gibi), halkın çoğunluğu tarafından
tasvip gördüğü zaman meşru bir kanun haline gelebiliyor. İşte bu yüzden, tarih
boyunca İslam âlimlerinin ve dindar insanların demokrasiye karşı olan hassa-
siyetleri artmaktadır.

20. yüzyılın sosyal, siyasal ve düşünsel hayatına damgasını vuran
Bediüzzaman'ın demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve özgürlükler

Meşrutiyetin ruhu Şeriatтан gelmedir; hayatı da Şeriatandır. Fakat zaruret sebebiyle teferruatta bazı farklılıklar olabilir. Kaldı ki, meşrutiyet döneminde meydana gelebilecek her (olumsuz) hadise, ondan kaynaklanıyor anlamına gelmez.

hakkındaki görüşü öteden beri hep merak edilmiştir. Şunu söylemek mümkündür: Her konuda iyimserliği ve hoşgörüyü esas alan Bediüzzaman, demokrasi konusunda da orta yolu tercih etmiş ve “Bir şey bütünüyle elde edilmezse bütünüyle terk edilmez” kuralını esas almıştır. Demokrasi anlamına gelen meşrutiyeti “Meşrutiyet-i meşru’a” (şeriata uygun meşrutiyet) kaydıyla benimseyen Bediüzzaman, demokrasi ve hukukun üstünlüğü adına kanunların üstünlüğünü, mutlak eşitlik adına da keyfi muameleyi ve zorbalığı dayatanlara karşı kendi konumunu özetle şöyle ifade eder:

“Toplum hayatında bir çığır açan, eğer kâinattaki yaratılış kanununa uygun hareket etmezse, hayırlı işlerde ve terakkide muvaffak olamaz. Bütün hareketi şer ve tahrip hesabına geçer. Madem yaratılış kanununa uygun hareket etmek mecburiyeti var, o takdirde ancak insanların fitratını değiştirmek lazımdır ki, mutlak eşitliği sağlayabilelim. Ne var ki, insan nev’inin fitratı ve sırr-ı hikmeti, mutlak eşitlik kanununa zıttır. Evet, ben nesep ve yaşayış bakımından avam tabakasındanım. Meşrep ve fikir bakımından da hukuk önünde eşitlik mesleğini kabul edenlerdenim. Şefkat ve İslâmiyet’ten gelen sırr-ı adaletle, burjuva denilen havas tabakasının istibdat ve tahakkümlerine karşı eskiden beri muhalefetle çalışanlardanım. Onun için, bütün kuvvetimle herkes için adaletin lehindeyim; zulüm ve zorbalığın, tahakküm ve istibdadın aleyhindeyim.”¹

O bu sözleriyle, insan haklarına aykırı kanunları bahane ederek insanlara zulmeden sistemlere ve hükümetlere karşı olduğunu ve herkes için adaletin ve hukukun üstünlüğü prensibinin yanında olduğunu dile getirmiştir. Onun için Bediüzzaman eksikleri de olsa, insanın en temel hakkı olan ve insanı insan yapan özgürlüklere ve hukukun üstünlüğüne taraftarlık gösteren demokrasi anlamındaki meşrutiyeti savunmuş, hatta meşrutiyetin ruhunun şeriatтан geldiğini savunmuştur. Nitekim “Bazıları, Meşrutiyet Şeriatта muhaliftir, buna ne dersin?” şeklindeki bir soruya şu cevabı veriyor: “Meşrutiyetin ruhu Şeriatтан gelmedir; hayatı da Şeriatandır. Fakat zaruret sebebiyle teferruatta bazı farklılıklar olabilir. Kaldı ki, meşrutiyet döneminde meydana gelebilecek her (olumsuz) hadise, ondan kaynaklanıyor anlamına gelmez. Üstelik yüzde yüz şeriata uygunluk arz eden bir şey var mı? Şunu söylemek mümkündür ki, meşrutiyet sayesinde su-i istimalerin birçok yolu kapatılmış olur. İstibdatta ise su-i istimalerin yolları açıktır.”

BEDİÜZZAMAN’A GÖRE İSTİBDAT VE HÜRRIYET

Özgürlüğe âşık bir kişiliğe sahip olan Bediüzzaman, hayatı boyunca özgürlüklerinden vazgeçmemiş; Müslümanlarla özgürlükler arasındaki açık arayı, elinden geldigince kapatmaya çalışmıştır. Bu yazıda Müslümanların ilerlemeleri için onlara adeta ayak bağı olan istibdat ile onlara parlak bir gelecek vaat eden özgürlükler konusunda Bediüzzaman’ın görüşlerine müracaat edeceğiz. Kuşkusuz hürriyeti anlayabilmek için önce istibdadı anlamak gerekir. Bediüzzaman, doğudaki aşiret liderleri ve hocalar tarafından kendisine sorulan bir soruya verdiği cevapta istibdadı özetle şöyle anlatır:

“İstibdat zorbalıktır ve keyfi muameledir. Bir tek kişinin sözüne dayandığı için güç ve kuvvete dayalı bir cebirdir. Dolayısıyla sū-i istimâlâta gâyet

müsâit bir zemin olup zulmün temeli ve insanîyetin yok edicisidir.”² Günümüzde bile, sırtını kanunlara dayayarak cebir yoluyla şahsi görüşlerini dikte ettiren ve herkesin bu görüşü benimsemesini sağlamaya çalışan, bu görüşü kabul etmeyenleri de cebren ve baskı yoluyla susturarak onları imhaya çalışan müstebitler az değildir. Bediüzzaman istibdadın özelliklerini anlatırken devamlı şöyle diyor:

“İnsanı sefalet derelerinin esfel-i saflinine yuvarlandıran ve İslam dünyasını zillet ve sefalet düşüren, bununla beraber düşmanlıkları ve husumeti uyandıran, hatta İslamiyeti zehirleyen, bunun sonucunda, Mûtezile, Cebriye, Mürcie gibi dalâlet fırkalarını doğuran istibdattır. Evet, taklidin pederi ve siyasî istibdadın çocuğu olan ilmî istibdat Cebriye, Râfiziye ve Mutezile gibi İslâmiyeti karmakarışık hale getiren fırkaları doğurmuştur.”³

Bu ifadelerden anlaşılıyor ki, istibdat, sadece insanın kişiliğini yok etmekle ve insanlar arasında düşmanlıkları körüklemekle kalmıyor, aynı zamanda Müslümanları zillet ve sefalet düşüren, koca bir din olan İslamiyet’i bile anlaşılmaz hale sokarak her şeyi zehirlemek istidadında olan çok kötü bir idaredir. Hatta Müslümanları birbirine düşüren itikadî ve siyasî fırkalar bile Müslümanlar tarafından beslenen ilmî istibdat yüzünden ortaya çıkmışlardır.

Bir ferdin kabahatini bir kuruma mal etmek veya bazı şahısların menfi hareketlerini tüm topluma yüklemek genellikle iyi niyetli olmayan bahanecilerin sığındıkları bir limandır. Bediüzzaman özgürlüklerin teminatı olarak kabul ettiği meşrutiyeti (demokrasiyi) anlatırken, hükümet memurlarının bazı hareketleri sebebiyle meşrutiyetin yanlış anlaşılması gerektiğine dikkat çekerek özetle şöyle der:

“ Bazı memurların filleri sebebiyle sizin tarafınızdan yanlış anlaşılan meşrutiyeti değil, hükümetin asıl maksadı olan ve şer’î ahlaka uygun olan meşrutiyeti size anlatacağım. İşte, meşrutiyet (رُمُّ أَلَا يَفُوهٌ وَأَشَوُّ) Ve işlerde onlarla istişare et.)⁴ , (مَهْنُ يَبُورُشُ مَهْمُ) Onların aralarındaki işleri istişare ile dir.)⁵ âyet-i kerîmelerinin tecellîsidir. Meşrutiyet meşveret-i şer’iyedir. O nurlu varlığın hayatı kuvvet değil haklıdır. Kalbi marifet, lisanı muhabbet; akli ise şahıs değil kanundur.”⁶

Bediüzzaman burada iki ayete dayanarak, sırtını kanuna dayayıp bir tek şahsın görüşünü topluma dayatmak yerine halkın ve çoğunluğun görüşüne dayanan demokrasinin Allah’ın iradesine daha uygun olduğunu vurguluyor. Çünkü demokrasinin hareket noktası güç değil hukuktur. Kanun demokrasilerin akli mesabesindedir. Zira kanun herkese eşit uygulanması şartıyla toplum için gereklidir. Daha sonra özetle şöyle diyor:

“Evet, demokrasi milletin hâkimiyeti demektir ve bütün kavimlerin mutluluk sebebidir. Çünkü demokrasi insanda bulunan bütün yüce hisleri ve arzuları uyandıran bir özelliğe sahiptir. Artık uyku zamanı değil; siz de uyanınız. İstibdat insanı hayvanlık derekesine indirirken demokrasi insanı hayvanlıktan kurtarıyor. Artık herkesin insan gibi yaşama hakkı vardır. Demokrasi, herkesin müdahalesiyle ince bir tel gibi her tarafa çekilebilen istibdadın tek

2- Münazarat, 22.

3- A.g.e., a.y.

4- Al-i İmran Suresi, 3/159.

5- Şura, 42/38.

6- Münazarat, 23.

İnsanı sefalet derelerinin esfel-i saflinine yuvarlandıran ve İslam dünyasını zillet ve sefalet düşüren, bununla beraber düşmanlıkları ve husumeti uyandıran, hatta İslamiyeti zehirleyen, bunun sonucunda, Mûtezile, Cebriye, Mürcie gibi dalâlet fırkalarını doğuran istibdattır.

*sefahet ve reza-
letteki hürriyet,
hürriyet değildir.
Belki hayvanlıktır,
şeytanın istib-
dadıdır. Nefs-i
emmâreye esir ol-
maktır. Hürriyet-i
umumî,
efrâdın zerrât-ı
hürriyâtının mu-
hassalıdır. Hür-
riyetin seni odur
ki, ne nefesine, ne
gayrıya zararı
dokunmasın*

kişilik düşüncesi yerine, bir elmas kılıç hükmünde olan kamuoyunu getirir. Demokrasi herkesi bir padişah yaptığı gibi, bütün âlem-i İslâm'ı da bir tek aşiret gibi birbirine bağlar.”⁷

Bediüzzaman, Münazarat adlı eserinin başka bir yerinde istibdadın, insanî meziyetleri yok ettiğini, insanları adeta hayvanlara dönüştürdüğünü, esasen istibdadın hayvanlıktan gelme bir geleneğe dayandığını kurt ve koyun örneğiyle dile getirir. Özetle şöyle der: “Evet, müstebit bir kurt çaresiz bir koyunu parça parça etmek istediği gibi, her zaman güçlü hayvanların zayıf hayvanları ezmeleri, hayvanlığın temel kuralıdır.”⁸

Bediüzzaman'a gelen sorulardan bazıları da demokrasinin getireceği hürriyetin yol açtığı endişelerle ilgilidir. Onlar: “Bize anlatıldığına göre hürriyet her şeyi yapabilmek demektir. Hatta insan başkasına zarar vermemek şartıyla her ne rezalet işlerse serbesttir” diyorlardı. Bediüzzaman ise, özgürlük ortamı sağlayan demokrasilerde her zaman su-i istimalle açık bir konu olan bu hassas noktaya şu ifadelerle açıklık getiriyor: “Öyleleri hürriyeti değil, belki sefahet ve rezaletlerini ilân ediyorlar ve çocuk bahanesi gibi hezeyan ediyorlar. Zira naze-nin hürriyet, âdâb-ı şeriatla müteeddibe ve mütezeyyine olmak lâzımdır. Yoksa sefahet ve rezaletteki hürriyet, hürriyet değildir. Belki hayvanlıktır, şeytanın istibdadıdır. Nefs-i emmâreye esir olmaktır. Hürriyet-i umumî, efrâdın zerrât-ı hürriyâtının muhassalıdır. Hürriyetin seni odur ki, ne nefesine, ne gayrıya zararı dokunmasın.”⁹

Bediüzzaman'ın anlayışına göre kendine veya başkasına zarar veren bir özgürlük anlayışı demokrasilerde kabul edilmemelidir. Fakat maalesef günümüz batı demokrasileri, insanı nefesine esir yapan bir özgürlük anlayışını öngörmektedir. Hatırlanacağı gibi, 2004 yılında Türk Ceza Kanunu'nda bir değişiklik yapılacağı sırada, “eşleri rencide eden zinanın bir suç olarak maddeleştirilmesi” tasarıda yer almıştı. Ancak bütün batılı ülkeler bu maddenin kanunda yer alması halinde Türkiye'nin AB'ye girmesinin mümkün olamayacağını dile getirmişler ve madde bu haliyle tasarıdan çıkarılmıştı.

ZİMMİLERE (GAYRİMÜSLİMLERE) TANINAN HAKLAR

Bediüzzaman, Avrupa için “sefih, muzır, küfür ve küfranı dağıtan bedbaht bir ruh”, Avrupa medeniyeti için de “muzır, sefih, dalaletli, sakim ve pis” ifadelerini kullanmıştır.¹⁰ Buna rağmen, Batı medeniyetinin temsilcileri durumunda olan ve İslam hukukunda “zimmî” olarak adlandırılan gayrimüslimlerle iş birliğini ve onlarla diyalog içinde olmayı hep tavsiye etmiş olması oldukça dikkat çekicidir. Önce “zimmî” kelimesini açıklayalım:

Zimmî, İslâm'dan başka bir din kabul ederek bu din üzere kalan, aynı zamanda İslâm Devleti'nin tebaası olanlara verilen addır. “zimmî” kelimesi, “zimmet” kökünden türemiştir. “Zimmet” kelimesi ise, ahd, sorumluluk, sözleşme, koruma ve güvence altına alma gibi anlamlar taşımaktadır. Zimmîlik aynı zamanda dostluk manasına da gelir. Zira kanun koyucu onların, Müslümanların koruması ve dostluk güvencesi altında olduklarına karar vermiştir.

7- A.g.e., a.y.

8- A.g.e., 37.

9- A.g.e., 55; 58.

10- Sünhat, s.56, Mega neşriyat, İst., 2005.

Onlarla yaptığımız anlaşmaya göre İslâm'ın hükümlerine uygun olarak onlara karşı müspet hareket edeceğimize dair söz verilmiştir. Zimmî kelimesi daha çok tebaa olan Hıristiyan ve Yahudiler için kullanılsa bile güvence altına alınma hususunda müşrikler, Budistler, Mecusiler ve diğerleri de Yahudi ve Hıristiyanların konumundadırlar. Zimminin karşılığı “harbî” kâfirdir. Harbî olan kâfir daima Müslümanlarla çatışma istidadında bir kişiliğe sahip olduğu için İslam toplumunda hiçbir zaman onlara güvence verilmez.

İslâm, zimmet ehli için birçok olumlu hüküm getirmiştir. Bunlardan bir kısmı şöyle: Ehl-i zimmet dinlerini terk etmeye zorlanmazlar. Onlar sadece bir tür vergi olan cizye vermekle yükümlüdürler. Cizyeden başka, vergi adı altında onlardan herhangi bir mal alınmaz. İslâm, zimmîlere karşı güzel muameleyi emretmiştir. Dolayısıyla onlara nazik davranmak, işlerine yardımcı olmak gerekir. Zimmîlerin mal ve canlarını korumak Müslümanlar üzerine farzdır. Zimmîler, üzerinde buldukları inanç ve ibadetlerini terk etmeye zorlanmazlar. Ehli Kitaptan olan zimmîlerin kestiklerini yemek ve kadınları ile evlenmek caizdir.¹¹ Bu ve bunlar gibi ehl-i zimmetle ilgili pek çok hüküm fıkıh kitaplarında mevcuttur.

Ancak bu hükümlerde Müslümanlarla gayrimüslimler arasında eşitlik sağlanmış değildir. Çünkü İslam hukukunda olmazsa bile, geleneksel uygulama alanlarında yer alan hükümlerin çoğu zimmet ehlinin aleyhinde sayılırdı. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle birlikte birçok konuda olduğu gibi, Müslümanlarla gayrimüslimler arasında da eşitlik sağlanmıştır. Böylece zimmet sözleşmesiyle Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında başlayan dostluk zemini de meşrutiyetin ilanıyla birlikte güç kazanmıştır.

Bu konuda Risale-i Nur müellifine sorulan önemli sorulardan birisi şöyle: “Gayri Müslimlerle nasıl eşit olacağız?” Müellif-i muhterem bu soruya şu cevabı veriyor: “Eşitlik fazilet ve şerefte değildir, hukuktur. Hukukta ise şah ve geda birdir. Acaba bir şeriat “karıncaya ayak basmayınız” dese, tazibinden men ederse nasıl beniâdemin hukukunu ihmal eder? Kella... Biz imtisal etmedik (şeriatın emirlerine uymadık). Evet, İmam-ı Ali'nin adı bir Yahudi ile muhakemesi ve fahriniz (övünç kaynağınız) olan Salahattin-i Eyyubi'nin miskin bir Hıristiyan ile muhakeme edilmesi sizin şu yanlışınızı tashih eder, zannedirim.”¹²

EHL-İ KİTAPLA DOSTLUK

“Ehl-i kitap” deyiminden maksat Yahudi ve Hıristiyanlardır. Ancak “Müslümanlarla Ehl-i Kitap arasında dostluk” denildiğinde ilk akla gelen Müslümanlarla Hıristiyanlar arasındaki yakınlaşma ve dostluktur. Yirminci yüzyılın başından itibaren iki büyük dinin mensupları arasında bu yakınlaşma çağrıları hep yapıla gelmiştir. Fakat herhalde burada Yahudilerle Hıristiyanları birbirinden ayırmak gerekir. Nitekim Risale-i Nur müellifinin Müslüman-Yahudi dostluğuna sıcak baktığını veya böyle bir yakınlaşmayı mümkün gördüğünü söylemek kolay değildir. Hatta günümüz şartlarında Yahudilerle işbirliğinin mümkün olmadığını Risale-i Nur'dan anlamak mümkündür. O halde Ehl-i Kitapla dostluğu üç kısımda ele almak gerekir:

İslâm, zimmet ehli için birçok olumlu hüküm getirmiştir. Bunlardan bir kısmı şöyle: Ehl-i zimmet dinlerini terk etmeye zorlanmazlar. Onlar sadece bir tür vergi olan cizye vermekle yükümlüdürler. Cizyeden başka, vergi adı altında onlardan herhangi bir mal alınmaz. İslâm, zimmîlere karşı güzel muameleyi emretmiştir. Dolayısıyla onlara nazik davranmak, işlerine yardımcı olmak gerekir. Zimmîlerin mal ve canlarını korumak Müslümanlar üzerine farzdır.

11- Fazla bilgi için bkz. El-Fıkhu'l-İslami ve Edilletuh, VI, 441 vd.
12- Münazarat, s. 66.

Bediüzzaman'ın
Yahudiler hak-
kındaki olumsuz
kanaatlerinin se-
beplerini anlamak
zor değildir. Her
şeyden önce Ya-
hudiler önce kendi
dinlerini sonra
da Hıristiyanlığı
tahrif ederek tarih
boyunca bütün
semavi dinlere
karşı bir husumet
içinde
olmuşlardır.

A) YAHUDİLERLE DOSTLUK

Risale-i Nur müellifi Kur'an'dan çıkardığı hükümlere dayanarak¹³ Yahudilerin banka ve faiz kurumları sayesinde, toplulukları çeşitli dolap ve hilelerle ifsat ettiklerini, zarar gördükleri hükümetlerden intikam almak amacıyla fesat komitelerini kurduklarını ve dünyanın birçok bölgesinde meydana gelen ihtilallerde parmakları olduğunu açıkça ifade etmektedir. O şöyle diyor: "İşte bu milletin (Yahudilerin) seciyelerinde ve mukadderatında münderic olan şöyle müthiş desatir içindir ki, Kur'an onlara karşı pek şiddetli davranıyor, dehşetli sille-i te'dip vuruyor."¹⁴

Diğer taraftan Bediüzzaman deccalla ilgili yazdığı risalede bir Hadis-i şerif'ten yola çıkarak, deccalın en büyük kuvvetinin Yahudiler olduğunu, birçok hükümetin zulmünü gören Yahudilerin intikam almak için bir Yahudi olan Troçki'yi Rus devletinin başına getirdiklerini ve Rus halkının bin yıllık birikimlerini heba ettiklerini ifade ediyor.¹⁵ Ayrıca deccalın hadislerde varit olan olağanüstü gücünden söz ederken şöyle der:

"Her iki deccal (yani hem Hıristiyanların içinde çıkacak olan büyük deccal, hem İslamların içinde zuhur edecek olan İslam deccalı) Yahudi'nin İslam ve Hıristiyan aleyhinde şiddetli bir intikam besleyen gizli komitesinin yardımını ve kadın özgürlüğü perdesi altında faaliyet gösteren diğer bir komitenin yardımını alacağından, hatta İslam deccalı masonların komitelerini aldatıp onların desteklerini de alacağından dehşetli bir iktidar zannedilir."¹⁶

Bediüzzaman'ın Yahudiler hakkındaki olumsuz kanaatlerinin sebeplerini anlamak zor değildir. Her şeyden önce Yahudiler önce kendi dinlerini sonra da Hıristiyanlığı tahrif ederek tarih boyunca bütün semavi dinlere karşı bir husumet içinde olmuşlardır. Kur'an'da yer alan (نُوفِرَعِي أُمَّكَ هُنُوفِرَعِي بَاتِلًا مُهَانِي تَأْنِي ذَلَا) = Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, kendi çocuklarını tanrı gibi onu (Muhammed'i) tanıyorlar) ayeti¹⁷, Yahudilerin hakkı gizleme konusunda ne kadar hasut davrandıklarını açıkça gösteriyor.

Bediüzzaman'ın, Risale-i Nur'da sık sık tekrar ettiği "Benim düşmanlarım, gizli ifsad komitesi, gizli zındıka cereyanı ve zındıklar" şeklindeki ifadelerle, gizli Yahudi ve mason komitelerine işaret ettiğini söylemek mümkündür. Bunu şu sözlerinden anlamak daha kolaydır. Şöyle der: "Otuz sene evvel Darü'l-Hikmet azası iken arkadaşlarımdan Seyyid Sadettin Paşa bana dedi ki: Kati bir vasıta ile haber aldım ki, kökü ecnebide ve kendisi burada bulunan bir zındıka komitesi senin bir eserini okumuş ve "Bu eser sahibi dünyada kalsa biz mesleğimizi (yani zındıkayı ve dinsizliği) icra edemeyiz" diyerek senin idamına hükmetmişler, kendini muhafaza et." Ben de "Tevekkeltu Alallah, ecel birdir, tagayyür etmez" dedim."¹⁸

B) HIRİSTİYANLARLA DOSTLUK

Yukarıda zikredilenlere baktığımızda Bediüzzaman'ın Müslümanlarla Yahudiler arasındaki bir yakınlaşmanın gerekliliğinden ve pratikte uygulanabi-

13- Bakara, 2/60,96; Maide, 5/62,64
14- Sözler, 366.
15- Şualar, 507.
16- A.g.e., 513.
17- Bakara, 2/146.
18- A.g.e., s. 367.

lirliğinden söz ettiğini söylemek kolay değildir. Fakat Risale-i Nur'da Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında olması gerekli bir dostluktan ve bir yakınlaşmadan söz edildiğini söyleyebiliriz. Bediüzzaman açıkça şöyle der:

“Hattâ, hadis-i sahihle, ahir zamanda İsevîlerin hakikî dindarları ehl-i Kur'ân ile ittifak edip, müşterek düşmanları olan zındıkaya karşı dayanacakları gibi; şu zamanda dahi ehl-i diyanet ve ehl-i hakikat, değil yalnız dindaşı, meslektaş, kardeşi olanlarla samimî ittifak etmek, belki Hıristiyanların hakikî dindar ruhanileriyle dahi, medar-ı ihtilâf noktaları muvakkaten medar-ı münakaşa ve nizâ etmeyerek, müşterek düşmanları olan müteceviz dinsizlere karşı ittifaka muhtaçtırlar.”¹⁹

Bediüzzaman'ın bu sözünde üç kelimeye vurgu yapılmış: Birincisi, “medar-ı ihtilaf noktalar”, ikincisi “müşterek düşman”, üçüncüsü de “muvakkaten” kelimeleridir.

“Medar-ı ihtilaf”tan maksat, bizimle Hıristiyanlar arasında mevcut olan tüm konulardır. Bunu anlayabilmek için öncelikle Müslümanlarla Hıristiyanların ittifak edebilecekleri noktaları tespit etmek gerekiyor. Yani Müslümanlarla Hıristiyanlar kendi aralarında konuşurlarken ittifak ettikleri noktalar üzerinde konuşmaları gerekir. Her iki dinin mensupları Allah'a, ahiret gününe, vahye ve genel ahlakın gerekliliğine inanmaktadırlar. Nitekim Kur'an-ı Kerim de bizimle ehl-i kitap arasında “müşterek” kabul edilen (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا مَنَاصِيحَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ الرَّسُولَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أَحْبَبُوا لَكُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا سَاءَ مَا يُحْكُمُونَ بَيْنَهُمْ) =Allah'tan başkasına ibadet etmemek, Allah'a ortak koşmamak ve Allah'ı bırakıp birbirlerini tanrı edinmemek) gibi üç hususta onları doğru yola davet etmemizi istiyor.²⁰ Bu durumda medar-ı ihtilaf noktalar bu konuların dışında kalan şeylerdir. Biz Hıristiyanlardan Hz. Peygamber'e inanmalarını elbette ki bekleyemeyiz. Zaten Muhammed'i (s.a.v) peygamber olarak kabul ettikleri gün aramızda medar-ı ihtilaf noktalar kalmayacaktır.

Kuşkusuz “müşterek düşman”dan maksat, hem Müslümanlığa hem de Hıristiyanlığa karşı husumet besleyen, ahlaksızlığı ve fuhşu teşvik ve terviç eden gizli zındıkâ komiteleridir. Bu müşterek düşman dün komünistlikti; bugün dine karşı lakayt davranan, kadın özgürlüğü ve feminizm adı altında ahlaksızlığı ve zinayı yaygınlaştırmaya çalışan, böylece toplumun aile yapısını bozan mason teşkilatlarıdır. Müslümanlarla Hıristiyanların bu teşkilatlara karşı mutlaka ittifak etmeleri gerekir. Ne var ki, bu kolay değildir. Hakikate bakılırsa Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında yapılacak anlaşmanın bir numaralı gündemi ahlaksızlığı ve dinsizliği teşvik eden bu tür uluslararası teşkilatlara karşı işbirliği yapmak olmalıyken, diyalog çağrılarını yapan Hıristiyanların gündeminde, Müslümanları İslam'ın bazı temel prensiplerinden vazgeçirmek şeklinde bir düşüncenin mevcut olduğunu söylemek mübalağa değildir. Batı'nın ısrarla üzerinde durduğu “Yenidünya düzeni” ve “İlmî İslam” gibi ifadelerden bu düşünceleri okumak mümkündür.

“Muvakkaten” sözcüğü, Müslümanların maddi yönden güçlenecekleri zamana işaret ediyor. Elbette ki, Müslümanlar maddi yönden güçlü oldukları zaman Hıristiyanlarla yapacakları anlaşmalarında misyonerlik faaliyetleri, kilise açma çalışmaları vb. gibi Müslümanları rahatsız eden konuları tartışmaya başlayacaklardır. Bu yüzden Müslümanlarla Hıristiyanların bazı konularda it-

“Hattâ, hadis-i sahihle, ahir zamanda İsevîlerin hakikî dindarları ehl-i Kur'ân ile ittifak edip, müşterek düşmanları olan zındıkaya karşı dayanacakları gibi; şu zamanda dahi ehl-i diyanet ve ehl-i hakikat, değil yalnız dindaşı, meslektaş, kardeşi olanlarla samimî ittifak etmek, belki Hıristiyanların hakikî dindar ruhanileriyle dahi, medar-ı ihtilâf noktaları muvakkaten medar-ı münakaşa ve nizâ etmeyerek, müşterek düşmanları olan müteceviz dinsizlere karşı ittifaka muhtaçtırlar.”

19- Lem'alar, 155.
20- Ali İmran, 3/64.

İslam'a muhalif olan ayin ve hurafeleri sebebiyledir. Yani onları, batıl inançları sebebiyle sevmek yasaklanmamıştır. Ayrıca bir adam zatı için sevilmez. Dolayısıyla bir kâfiri sevmek sıfat ve sanatı dolayısıyla olabilir. Nasıl ki, her Müslüman'ın her sıfatı Müslüman olması gerekmiyorsa, her kâfirin sıfatı da kâfir değildir.

tifak edip ihtilafı konuları medar-ı münakaşa yapmamaları muvakkat bir zaman içindir. Bugün ülkemizde Hıristiyanlara karşı zaman zaman gösterilen tepkilerin aşırı olduğunu söylemek mümkündür. Biz Batıda istediğimiz yerde cami açabiliyoruz. Ancak onlar bir kilise açtıkları zaman fazla tepki gösteriyoruz. Bunun sebebi, Batılıların tarih boyunca dini siyasete alet etmeleri ve kiliseyi siyasi emellerine araç olarak kullanmalarındadır. Bu yüzden bizler, onların siyasi amaçlar için yaptıkları misyonerlik faaliyetlerini engellemeliyiz. Bu bizim hakkımız.

Denilebilir ki, "Efendim, Risale-i Nur müellifi Avrupa'yı sefih, muzır, küfür ve küfranı dağıtan bedbaht bir ruh kabul ediyor. Avrupa medeniyeti için de "muzır, sefih, dalaletli, sakim ve pis" ifadelerini kullanıyor. Avrupa'yı bu şekilde tavsif eden bir İslam âliminin Batı medeniyetinin temsilcileri olan Hıristiyanlarla dostluğu ve iş birliğini nasıl tavsif edebilir?"

Aslında Risale-i Nur müellifinin Batı medeniyetinin temsilcileri olan Hıristiyanlarla dostluk içinde bulunmaktan ve onlarla işbirliği yapmaktan maksadı Müslümanların, günümüzde "Batı değerleri" olarak bilinen dinsiz değerleri kabul etmeleri ve bu değerlere tabi olmaları değildir. Çünkü ona göre kaynağını ilahi vahiyden alan İslam uygarlığının, Yunan ve Roma felsefelerinin kalıntılarından ortaya çıkma olan Batı uygarlığına tabi olması ya da içinde erimesi mümkün değildir.²¹ O halde onlarla aramızdaki dostluktan maksat, Müslümanların kendi değerlerine sahip çıkarak sefahati silah olarak kullanan zındıklara karşı Hıristiyanlarla işbirliğine gitmeleridir.

Bununla beraber, Müslümanlarla Hıristiyanların dost olmalarını kabul etmek istemeyenlerin elinde çok önemli bir delil vardır. O da şu ayettir: (أَيُّ أَيِّ دَلِيلٍ مِّنْ دَرَجَاتٍ مُّكْرِمٍ مَّا كُنْتُمْ تَدْعُونَ لِنَبِيٍّ ذِي بَيِّنَاتٍ مِّنْ دُونِ مَا تُدْعُونَ إِلَيْهِ أَلْوَدَّعْتُمْ أَلَّا تُؤْمِنُوا بِهِ) = Ey İman edenler, Yahudi ve Hıristiyanları dost edinmeyin. Çünkü onlar birbirlerinin dostlarıdır. Sizden kim onları dost edinirse, O da onlardandır.)²² Ancak Bediüzzaman bu ayeti tefsir ederken özetle şöyle der:

"Her şeyden önce Yahudi ve Hıristiyanları dost edinmeme yasağı, onların İslam'a muhalif olan ayin ve hurafeleri sebebiyledir. Yani onları, batıl inançları sebebiyle sevmek yasaklanmamıştır. Ayrıca bir adam zatı için sevilmez. Dolayısıyla bir kâfiri sevmek sıfat ve sanatı dolayısıyla olabilir. Nasıl ki, her Müslüman'ın her sıfatı Müslüman olması gerekmiyorsa, her kâfirin sıfatı da kâfir değildir. Şu halde Kur'an'ın tasvip ettiği bir sıfat veya bir sanat bir kâfirden de olsa o sıfatı sevmek ve onu almak caizdir. Ehl-i kitaptan bir eşin olsa sevmeyecek misin? İkinci olarak da, Asr-ı saadette büyük bir dini inkılâp yapılmıştı. Bütün zihinler din merkezli bir noktaya çevrilmiş olduğundan bütün sevgiler ve düşmanlıklar da yine din merkezliydi. Bunun için Müslümanların gayri Müslimlerle olan dostluklarından nifak kokusu gelebilirdi. Oysa şimdi dünyada büyük bir medenî ve dünyevî inkılâp olmuş. Uygarlık ve dünyevilik bütün akılları kendine bağlamış. Başka bir deyimle, dünyevileşme ve uygarlık merkezli düşünce oluşumları yaygındır. Bu yüzden Hıristiyanlarla dostluk kurmak ve onlarla ittifak etmek, onların ilerlemelerinden istifade etmek, onlardan sanat almak ve dünyevi saadetin temeli sayılan asayışı muhafaza etmek anlamına gelir. İşte bu anlamdaki dostluk kesinlikle Kur'an'ın emrettiği yasak kapsamında değildir."²³

O halde yukarıdaki ayetin manası şöyledir: “Yahudi ve Hıristiyanları din ve inanç noktasında dost edinmeyiniz. Savaşlarda onlara yardım etmeyiniz ve onları desteklemeyiniz. Onların Kur’an’a muhalif olan hükümlerini ve adetlerini kabul etmeyiniz ve onlara karşı zillet göstermeyiniz.”

C) TÜRKLERLE ERMENİLERİN DOSTLUĞU

Türkiye’de ve diğer İslam ülkelerinde Müslümanlarla iç içe olan ve bir takım sorunlar yaşayan gayrimüslimlerin başında Ermeniler geliyor. Ermeniler, meşrutiyetin ilanıyla birlikte kendilerini daha serbest hissetmeye başlamışlardı. Çünkü daha önce Osmanlı devleti tarafından titizlikle uygulanan ve Ermenileri “ikinci sınıf vatandaş” konumunda bırakan bazı geleneksel uygulamalar hürriyetin ilanıyla birlikte sona erdirilmişti. Meşrutiyetin öngördüğü yeni hukuk düzeni sayesinde kısmen de olsa özgürlüklerine kavuşan Ermenilerin Osmanlı ülkesi içindeki hareket kabiliyetlerinin artmasıyla birlikte yabancı güçlerin Osmanlı üzerindeki baskıları da artmıştı. Bu yüzden hem Ermeniler hem de Müslümanlar bir takım sorunlar yaşamaya başlamışlardı.

Doğuda yaşayan Kürt aşiret ağalarından ve hocalardan Risale-i Nur müellifine gelen sorulara bakılırsa Müslüman halk, meşrutiyetin ilanıyla birlikte devletin ehl-i zimmet denilen gayrimüslimlere karşı, özellikle de Ermenilere karşı güç kaybedeceğinden endişe ediyorlardı. Gelen sorulardan birisi şöyle:

“Ermeniler bize düşmanlık edip hile ve hıyanet ediyorlar. Nasıl dostluk üzerinde ittifak edeceğiz?”²⁴

Bediüzzaman, Müslümanlarla Hıristiyanlar arasındaki düşmanlığın en büyük sebebinin istibdat olduğunu, istibdadın kalkmasıyla dostluğun hayat bulacağını söyledikten sonra, Müslümanların, özellikle de Osmanlı devletinin varisi olan Türkiye Cumhuriyeti’nin geleceğini yakından alakadar eden bir hususu özetle şu şekilde dile getiriyor:

“Size şunu katiyen söylüyorum ki, şu memleketin saadet ve selameti Ermenilerle ittifak etmeye ve onlarla dost olamaya bağlıdır. Fakat zillet göstererek dost olmak değil, aksine milli şeref ve vakarınızı koruyarak onlara barış elini uzatmalıyız. Size bir şey söyleyeceğim: Eğer farzı muhal, bütün Ermenileri dünyadan silebilirdeniz belki onlara yaptığınız bu düşmanlığın size bir faydası olabilir. Yoksa mutlak düşmanlık zarardır. Kaldı ki, değil Ermeniler gibi Âdem zamanından beri bizimle yola çıkmış bulunan büyük bir kavmin yok edilmesi, küçük bir kavmin imha edilmesi dahi mümkün değildir. Ömer Dilân kabilesi bin senedir yine Ömer Dilândır. Üstelik Ermeniler uyanmışlar; siz hala uykudasınız, rüya görüyorsunuz. Ayrıca onlar miliyetçilik fikrinde müttefik ve güçlüler; siz ise, ihtilâl içinde olduğunuz halde onları mağlup etmek istiyorsunuz. Eğer mağlup etmek isterseniz onların silahıyla, yani akıl ile milliyet fikriyle, ilerleme düşüncesi ve adalet duygusunun yaygınlaştırılmasıyla onları mağlup edebilirsiniz.”²⁵

Bediüzzaman, Ermenilere karşı zecrî tedbirlerin alınmasına taraftar olmadığı gibi, komşu olmaları hasebiyle onlarla dost olmanın, istikbalde meydana gelebilecek ve torunlarımıza zararı dokunacak vahim olayları önlemek

Size şunu katiyen söylüyorum ki, şu memleketin saadet ve selameti Ermenilerle ittifak etmeye ve onlarla dost olamaya bağlıdır. Fakat zillet göstererek dost olmak değil, aksine milli şeref ve vakarınızı koruyarak onlara barış elini uzatmalıyız.

24- A.g.e., a.y.

25- Münazarat, 68.

Risale-i Nur müellifinin Ermeniler hakkında söylediklerine dikkatle baktığımız zaman şunları öğreniyoruz: İleri bir teknolojiye ve demokratik anlayışa sahip olan Batı ile uyum sağlamak, türlü türlü istibdatlardan kurtulmak isteyen Müslümanlar için hayati bir önem taşıyor. Ancak Batı ile uyum sağlamak demek Türkiye’de her alanda, özellikle özgürlükler ve ekonomik kalkınma alanlarında bir dönüşüm sağlamak için Batı uygarlığının manevi mimarı sayılan Hıristiyanlarla dost olmak ve onlarla medar-i ihtilaf noktaları söz konusu etmemektir.

bakımından aklın icabı olduğunu şöyle ifade ediyor:

“Bence şimdi kim kılıç kullanırsa, kılıç döner onu kullananların yetimlerine dokunur. Şimdiki zamanda galebe kılıçla değildir. Kılıç olmalı, lakin aklın elinde. Üstelik onlarla dost olmalıyız; zira komşudurlar. Komşuluk, dostluğun komşusudur. Hem de onlar uyandılar, dünyaya yayıldılar, terakkiyat tohumlarını topladılar; vatanımızda ekecekler. Bizi medeniyete mecbur, terakkiye ikaz, bizdeki fikr-i milliyeti hüşyâr ediyorlar. İşte şu noktalara binaen, onlarla ittifak etmek lâzımdır. Kaldı ki, asıl bizi mahveden düşmanımız cehalet ağa ve onun oğlu zaruret (fakirlik) efendi ve onun da torunu husumet (kavgâ ve ihtilaf) beydir. Eğer Ermeniler bize düşmanlık etmişlerse şu üç müfsidin kumandası altında yapmışlardır.”²⁶

Bediüzzaman geleceği öngören bir bakış açısıyla, ehl-i kitap olan zimmilere haksızlık yapılmaması ve onların özgürlüklerine saygı gösterilmesi gerektiğini ifade ediyor. Onların her zaman içimizde azınlık olduklarını dolayısıyla bize zararları değil faydaları dokunacağını dile getiren Bediüzzaman özetle şöyle diyor: “Hürriyetimizin bir şubesi olan gayrimüslimlerin hürriyeti, bizim hürriyetimizin rüşveti gibidir ve manevi istibdadın yok edicisi hükmündedir. Hatta onların hürriyeti, ayaklarımızdaki kayıtların anahtarını ve rüyalarımıza bile düşürdükleri manevi istibdadın kaldıracıdır.”²⁷

Bediüzzaman, “Rum ve Ermenilerin hürriyeti bizi teşviş ediyor; tecavüze başlıyorlar, ‘Hürriyet ve meşrutiyet bizimdir, biz yaptık’ diyorlar. Bizim ümidimizi kırıyorlar” şeklindeki bir soruya cevap verirken de özetle şöyle der:

“Zannedirim ki, onların tecavüzleri, sizden gelebilecek diye sandıkları tecavüze karşı bir nümâyış gibidir. Eğer tamamen sizden tecavüzün gelmeyeceğine inansalar onlarda adalete kanaat edeceklerdir. Şayet adalete kanaat etmezlerse hak ve adalet onların burunlarını kırıp onları ikna edecektir. Kaldı ki, meşrutiyet onların eserleri değildir. Meşrutiyet askerin süngüsü ve toplumun kalemiyle vücut bulmuştur.”²⁸

SONUÇ

Risale-i Nur müellifinin Ermeniler hakkında söylediklerine dikkatle baktığımız zaman şunları öğreniyoruz: İleri bir teknolojiye ve demokratik anlayışa sahip olan Batı ile uyum sağlamak, türlü türlü istibdatlardan kurtulmak isteyen Müslümanlar için hayati bir önem taşıyor. Ancak Batı ile uyum sağlamak demek Türkiye’de her alanda, özellikle özgürlükler ve ekonomik kalkınma alanlarında bir dönüşüm sağlamak için Batı uygarlığının manevi mimarı sayılan Hıristiyanlarla dost olmak ve onlarla medar-i ihtilaf noktaları söz konusu etmemektir. Dostluğu zillet derecesine düşürmek, yani onların her istediğine boyun eğmek, Hıristiyanlık dâhil bütün dinleri reddedip dinsiz bir hayatı arzulayan gizli zındık komitelerinin oyunlarına gelmek ittifak değil cinayettir.

Bediüzzaman’ın sözlerinden anlaşılacağı gibi, bugün Osmanlı devletinin varisi olan Türkiye’yi Batı ile bütünleştirecek olan en önemli konulardan birisi Ermeni meselesidir. Çünkü ülkede yaşayan Ermenilerin varlığı, gerek

26- Ag.e., a.y.

27- Ag.e., 60-61.

28- Münazarat, 69-70.

Ermenistan'daki gerek diasporadaki Ermeni topluluklarıyla dost olmamız için iyi bir vesiledir. Ermeniler, adeta bizim için Batı'ya açılan bir kapı mesabesindedirler. Belki de en kısa sürede Ermenistan sınır kapısını açarak Ermenilerle bir barış ve dostluk anlaşmasını imzalamak, bizi Batı ile dost haline getirecek en kestirme ve en sağlam yoldur. Yoksa alışlageldiği gibi bu konuda da hamasi nutuklar atmak, içi doldurulmamış sloganlar söylemek ve Ermenilerle işbirliğini savunan bütün düşünce sahiplerini hiyanetle itham etmek büyük bir yanlışır.

*Hristiyanlık dâhil
bütün dinleri reddedip
dinsiz bir hayatı arzulayan
gizli zındık komitelerinin
oyunlarına gelmek ittifak
değil cinayettir.*

Özet

Risale-i Nur müellifinin Ermeniler hakkında söylediklerine dikkatle baktığımız zaman şunları öğreniyoruz: İleri bir teknolojiye ve demokratik anlayışa sahip olan Batı ile uyum sağlamak, türlü türlü istibdatlardan kurtulmak isteyen Müslümanlar için hayati bir önem taşıyor. Ancak Batı ile uyum sağlamak demek Türkiye'de her alanda, özellikle özgürlükler ve ekonomik kalkınma alanlarında bir dönüşüm sağlamak için Batı uygarlığının manevi mimarı sayılan Hristiyanlarla dost olmak ve onlarla medar-i ihtilaf noktaları söz konusu etmemektir. Dostluğu zillet derecesine düşürmek, yani onların her istediğine boyun eğmek, Hristiyanlık dâhil bütün dinleri reddedip dinsiz bir hayatı arzulayan gizli zındık komitelerinin oyunlarına gelmek ittifak değil cinayettir. O halde bugün Osmanlı devletinin varisi olan Türkiye'yi Batı ile bütünleştirecek olan en önemli konulardan birisi Ermeni meselesidir. Ermeniler, adeta bizim için Batı'ya açılan bir kapı durumundadırlar.

Anahtar Kelimeler:

Meşrutiyet, demokrasi, özgürlük, Ehl-i kitap, Ermeniler, dostluk, işbirliği.

Abstract

When we carefully look at what the author of Risale-i Nur says about Armenians we learn that having harmony with the West which possesses an advanced technology and democratic understanding is vitally important for Muslims that want to get rid of various sorts of despotism. For Turkey having harmony with the West for the purpose of making transformations in all areas, especially in freedoms and economic advancement, means being friends with Christians, who are considered as the architects of the Western Civilization, and overlooking the matters of conflict. However turning friendship into humiliation, i.e., submission to all of their wishes, being deceived by secret atheistic committees that deny all religions including Christianity and desire an unreligious life is not alliance but a crime. Therefore one of the most important matters that will integrate Turkey, the heir of the Ottoman State, into Europe is the Armenian issue. For us Armenians are almost like a port into the West.

Key Words

Constitutionalism, democracy, freedom, the people of the book, Armenians, friendship, cooperation